

Boeren en bouwen

In oktober 2020 publiceerden we in Verbinding een gesprek tussen boer Bouwmeester en bouwer Van Pijkeren. Het gesprek ging over stikstof. Een crisis die hen beide raakte. We zijn nu bijna vijf jaar verder. Nog steeds is stikstof actueel en hebben boeren én bouwbedrijven daarmee te maken.

Tekst: Wiggele Oosterhoff Beeld: Unsplash

STIKSTOF

Dat stikstof nog steeds actueel is, is een *understatement*. Na enkele uitspraken van de rechterlijke macht is stikstof hoogst actueel en staat het hoog op de politieke agenda. Binnen het kabinet is zelfs een crisisteam geformeerd onder leiding van premier Schoof om dit probleem op te lossen.

In januari 2025 deed de rechter uitspraak in een zaak die Greenpeace tegen de staat had aangespannen. De rechter oordeelde dat Nederland meer moet doen om de stikstofdoelen voor 2030 te halen. Het huidige kabinet kreeg een tik op de vingers, omdat ze afscheid hebben genomen van de stikstofplannen van het vorige kabinet, zonder zelf een goed alternatief te hebben. Een gevolg van de uitspraak is dat er direct weer wordt gesproken over het uitkopen van boeren en het verkleinen van de veestapel. Minister Wiersma sprak direct ferme taal door te zeggen dat zij het gedwongen uitkopen van boeren niet gaat meemaken.

SALDEREN

In december 2024 deed de Hoge Raad een uitspraak over salderen. Niet alle lezers van Verbinding zullen weten wat intern en extern salderen betekent. Daarom een korte uitleg. Bij extern salderen neemt het ene bedrijf stikstofruimte van een ander bedrijf dat geheel of gedeeltelijk

stopt over. Zo hebben bijvoorbeeld provincies en Schiphol in de afgelopen jaren stikstofruimte van boeren overgenomen.

In het gesprek tussen boer Bouwmeester en bouwer Van Pijkeren werd extern salderen als oplossing voor de stikstofcrisis gezien. De uitspraak van de Hoge Raad ging over intern salderen. Bij intern salderen wordt stikstofdepositie van een nieuw project weggestreept tegen de stikstofruimte van een bestaande activiteit. Dat mag volgens de Hoge Raad niet meer. Een nieuwe activiteit moet op zijn eigen stikstofneerslag worden beoordeeld. Deze uitspraak heeft grote gevolgen voor veel bouwactiviteiten en voor boeren in Nederland.

“De stikstofcrisis is al vijf jaar hoogst actueel.”

Premier Schoof gaf half januari tijdens een persconferentie aan dat er binnen twee maanden plannen moeten liggen voor het oplossen van het stikstofprobleem. Als u dit leest is het begin april en zou duidelijk moeten zijn hoe de stikstofcrisis wordt aangepakt. We zijn benieuwd!

SCHAARSE RUIMTE

Ik vertel niets nieuws als ik schrijf dat Nederland druk en vol is. We wonen met ruim 18 miljoen mensen op een heel klein stukje aarde. Er zijn ruim 116.5 miljoen landbouwhuisdieren (varkens, koeien, schapen, geiten en kippen) in Nederland, en 35 miljoen huisdieren (honden, katten, vogels, vissen en knaagdieren). We willen natuur en biodiversiteit stimuleren. Door grotere oorlogsdreiging wil defensie meer oefenterreinen. En er moeten per jaar 100.000 huizen worden gebouwd. Al deze mensen en wensen willen meer ruimte, en die ruimte is in Nederland beperkt.

In de economie is het normaal dat schaarste de prijzen laat stijgen en er concurrentie optreedt. Bedrijven en mensen met geld zijn daarbij in het voordeel ten opzichte van mensen en bedrijven die minder of geen geld hebben. Zo was Schiphol in staat om stikstofruimte van boeren te kopen. Je kunt je afvragen of we het benutten en inrichten van de milieugebruiksruimte aan een concurrentiemarkt en dus aan de macht van het geld moeten overlaten. Ik denk het niet! Want dan staan bouwbedrijven tegenover boeren, bedrijven met geld tegenover mensen met weinig geld. Dan geldt zomaar het recht van de sterkste...

“De aarde, het land, het water en de lucht zijn van God.”

GELIJKEN

Een paar jaar geleden schreef ik een column over Psalm 24 vers 1. “Al d' aard' en alles wat zij geeft, met al wat zich beweegt en leeft, zijn 't wettig eigendom des HEEREN. Hij heeft z' in haren ochtendstond, op ongemeten zeên geground, doorsneden met rivier en meren.”

Op de lagere school heb ik dit vers in de oude berijming uit mijn hoofd moeten leren. En als je iets uit je hoofd zingt, zing je het vaak zonder er verder bij na te denken. Maar als je dit Psalmvers op je in laat werken, dan staat er nogal wat, en dan zing je nogal wat. De aarde en alles wat er op leeft is van God – de Schepper. Bedenk eens waar dat allemaal over gaat.

Het gaat over de grond in Nederland, klei, zand en veen. Het gaat over koeien, kippen, varkens en geiten. Maar ook over steenmarters, vossen, wolven en muskusratten. Het gaat over insecten die in betegelde voortuinen geen eten kunnen vinden. Het gaat over vleermuizen in oude gebouwen, die daardoor niet mogen worden afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouw.

Ik schrijf dit expres zo, om onze positie als mens op dit kleine stukje aarde vanuit een christelijk perspectief neer te zetten. Ik geloof dat we voor God én op deze aarde gelijk zijn. Boeren, burgers, bouwers en buitenlui, we leven allemaal op Gods aarde. We zitten als het om het gebruik van Gods ruimte gaat, allemaal in hetzelfde schuitje.

Daarom ben ik er ook van overtuigd, dat we niet als concurrenten tegenover elkaar moeten (gaan) staan. Maar dat we samen

moeten praten en werken om die ruimte verantwoord te gebruiken. De aarde, het land, het water en de lucht zijn immers van God.

INSPIRATIE

Dat je voor God gelijk én op deze aarde elkaars gelijken bent, klinkt als een (geloofs-) overtuiging. En dat is het ook! Maar hoe verbind je overtuiging aan gedrag? Wat doe je anders wanneer je vanuit een christelijke geloofsovertuiging in het krachtenveld van schaarse stikstofruimte opereert? Ik voel me niet geroepen om dat aan anderen voor te schrijven. Keuzes maken op basis van je geloof is een persoonlijke verantwoordelijkheid. Wat we wel kunnen doen is elkaar inspireren en bevragen.

Vanuit die gedachte hebben we als redactie van Verbinding voor het thema ‘Bouwen en Boeren’ gekozen. Hoe kunnen boeren en bouwbedrijven samen

werken aan de grote transitieopgaven? Hoe kunnen we elkaar inspireren met mooie voorbeelden?

En net zoals het maken van keuzes op basis van een christelijke geloofsovertuiging iets persoonlijk is, is ook het kiezen van een bedrijfsstrategie of ander verdienmodel een persoonlijke ondernemerskeuze. Wat in een bepaalde streek, op bepaalde grond, voor een bepaalde ondernemer inspirerend werkt, hoeft elders of voor iemand anders niet te gelden.

In dit nummer van Verbinding staan artikelen over experimenten waarbij boeren grondstoffen voor isolatiematerialen en bouwmaterialen verbouwen voor bouwbedrijven. Bij dit soort innovaties komen allerlei aspecten samen. Bodem, bemesting en water; hoe groeien deze nieuwe gewassen het beste? Klimaat, stikstof en koolstof; hoeveel CO2 wordt er vastgelegd? Samenwerking

en verdienmodel: hoe richten we deze nieuwe keten in?

ONDERWEG

Laten we eerlijk zijn. Nieuwe wegen verkennen en inslaan, betekent vaak ook dat je oude en vertrouwde paden verlaat. Concreet kan het betekenen dat je als veehouder afscheid neemt van je koeien en als ondernemer andere dingen gaat doen op je grond en met je bedrijf. Ik ken agrarische families die dat hebben gedaan. Het moment dat de laatste vrachtwagen met koeien het erf verlaat, zal hen altijd blijven. Het is goed om voor die emoties en gevoelens oog en oor te hebben en liefdevol om elkaar heen te staan.

Tegelijkertijd moet ik ook denken aan meerdere Bijbelverhalen waar God tegen mensen zegt dat ze op weg moeten gaan, zonder erbij te vertellen waarheen of wat ze concreet moeten gaan doen. Het verhaal van Abram is wellicht bekend,

maar er zijn er meer. Samuël bijvoorbeeld moest naar het huis van Isaï gaan om een van zijn zonen tot nieuwe koning te zalven. Maar God vertelde er niet bij welke zoon dat was.

Ik sluit dit artikel af met geloofsuitspraken.

Ik geloof in God, de Schepper van hemel en aarde. Hij is de eigenaar van alles wat op aarde leeft en beweegt. Ik geloof in God, de Hersteller van hemel en aarde. Hij werkt aan Zijn nieuwe wereld. En ik geloof dat ik daar naar onderweg ben. Samen met Gods schepselen. Amen.

